

др Будимир Кошутић,
редовни професор Правног факултета у Београду

ПРАВО НА ШТРАЈК И LOCK OUT У ФРАНЦУСКОМ ПРАВУ

Штрајк и *lock out* се могу истраживати из разних углова: економског, политичког, социолошког, правног и свих њих истовремено. Како нам ограничени обим рада не дозвољава да покушамо да осветлимо право на штрајк и *lock out* у француском праву из свих тих углова, посебна пажња биће усмерена ка правно-догматској анализи. При том, због сложености и обимности питања везаних за штрајк и *lock out*, рад ће бити ограничен на анализу ових облика борбе у приватном капиталистичком предузећу. Специфичности штрајка у органима јавне власти, јавним службама и национализованим секторима привреде неће бити разматрани у овом раду искључиво због обавезе да он не пређе дозвољени обим.

I

Штрајк се јавио рано у француском друштву али не и у француском праву. Требало је да прође доста времена од успостављања капиталистичког друштва, да падне много жртава ради остварења минималних захтева радника⁽¹⁾, да би синдикално организовање радника, и штрајк као израз тог организовања, престало да буде објект кривичне инкриминације. Законима из 1864. и 1884. године признато је право удружењима радника, односно право на синдикално организовање, што је фактички довело до признања штрајка. Но, штрајк је остао средство синдикалне борбе, чије је коришћење било скопчано са много ризика. Јер, искључиво од економске снаге синдиката и његове моћи да изнуди од послодавца поднете захтеве за побољшање положаја радника, зависило је не само остварење тих захтева него и опстанак радника на радним мести-

(1) Ти први штрајкови су били штрајкови безнаћа и борбе за минималне услове животне екзистенције. Нису били организовани него спонтани, а угушавани су у крви.

ма⁽²⁾. Наиме, ступањем у штрајк радницима — штрајкачима прекидало се важење индивидуалних уговора о раду (сходно тада важећем радном законодавству, ступањем у штрајк настаје неизвршење радних обавеза преузетих уговором о раду, што повлачи престанак његовог важења једностраном вољом полодавца), и у случају неуспеха штрајка, врата фабрика остајала су за њих затворена. Штавише, и француски послодавци су, као и послодавци у другим капиталистичким државама, практиковали састављање тзв. црних листа свих главних учесника у штрајковима (чланова штрајкачких управа и посебно запажених радника у штрајкачким сукобима), међусобно размењивали те листе ради онемогућења запошљавања тих радника односно њиховог отпуштања (у случају успеха штрајка) у првом погодном моменту⁽³⁾. Сем тога, признаје могућности да се штрајкује, као израз тзв. синдикалних слобода, није значило да се слобода признаје свим запосленим и под свим условима. Наиме, штрајк је био забрањен у органима јавне власти и јавним службама, а сходно Закону од 11. јула 1938. године, могла је влада својим декретом спречити штрајк „у службама и предузећима неопходним за потребе земље“ (тзв. *droit de réquisition*). С друге стране, и кад штрајк није био забрањен, сматрало се да постоји злоупотреба или прекорачење могућности да се штрајкује у случају претње или принуде према нештрајкачима односно угрожавања имовине послодавца⁽⁴⁾. Другим речима, послодавцу су стајала на располагању значајна средства за борбу против штрајка.

II

Други светски рат и искуства „вишијевске Француске“ допринели су бољем сагледавању стварности француског друштва. Француска буржоазија дочекала је ослобођење Француске доста „осрамоћена“ и ослабљена, а раднички покрет је знатно ојачао. У светлости тих околности извршене су одређене промене у француском друштву. Једна од њих односила се и на право на штрајк. Наиме, у преамбули Устава од 27. октобра 1946. године записано је: „Право на штрајк се врши у оквирима

(2) Закон из 1864. године укинуо је, као кривично дело, удруживање. Међутим, новим члановима 414. и 415. Кривичног законика установљено је, уместо удруживања, ново забрањено дело чији су конститутивни елементи: елемент циља (изнуђивање повсјаћа или смањивања надница; напад на слободу индустрије или рада) и употреба извесних средстава (силе, заостављања, претње и преваре). Закон из 1884. године признао је синдикат за приватно удружење, чији чланови остварују индивидуалну слободу, а општа слобода удруживања призната је Законом из 1901. године. Уставно рпзнање синдикалног права садржано је у следећој одредби из преамбуле Устава из 1946. године: „Сваки човек може бранити своја права и своје интересе синдикалном акцијом, и придружити се синдикату по свом избору“. Но, оваквим регулсањем (до Устава из 1946. године), штрајк није престао да буде „чињеница која се толерише“, „појава снаге а не права“ (G. H. Camerlynck — G. Lyon — Саен, *Droit du travail*, Paris, 1982, p. 963). Оруда, неуспех штрајка повлачи губитак свих права.

(3) Однос права према послодавцима је другачији него према радницима. Тако је према првобитном тексту чланова 414. и 415. Кривичног законика било забрањено удруживање и послодаваца и радника. Али, послодавци су могли бити кажњени само ако стварају удружење у циљу смањивања надница радницима, а радници су били подвргнути кривичној одговорности за сваки облик удруживања без обзира на његов циљ. Наравно, ова регулатива није могла спречити појаву штрајкова.

(4) У судској пракси капиталистичких држава настао је нови деликт — грађанско-правни деликт — сходно коме је синдикат, односно штрајкачи, био обавезан да накнади штету проузроковану послодавцу штрајком. На тај начин, судови су кривичноправни деликт (укинут законом) заменили грађанскоправним са последицама тешко подношљивим за раднике. Француска се разликује од САД, В. Британије и других земаља по томе што је законом и укинут деликт удруживања и утврђен одговарајући грађанскоправни деликт (Закон из 1864. године).

законa који га уређује". Наравно, ова одредба изазвала је много расправа у француској правној теорији. Поред економско-политичке позадине, та расправа је имала и своју правну страну. Наиме, одредба о штрајку дата је искључиво у преамбули Устава, а сам штрајк није ни поменут у основном тексту Устава. Како преамбула ма ког устава, сходно начину формулисања, не садржи обавезна правила понашања, поставило се питање правне природе и домаћаја те одредбе о праву на штрајк⁽⁵⁾. Та расправа била је још више подстакнута чињеницом да закон, којим се уређује право на штрајк није донет ни непосредно након ступања на снагу Устава, а ни до данас. Истина, донета су два закона (1950. и 1963. године), у раздобљу од 17 година од доношења Устава од 1946. године, али ови закони, уређујући одређена питања из области најамних радних односа, садрже само фрагментарне одредбе о штрајку. При том, њихова основна оријентација, посебно закона из 1963. године, није у томе да уреди право на штрајк него услове под којима се не може то право остваривати (отуд, овај закон из 1963. године назива се „антиштрајкачким законом"). Но, без обзира на различита тумачења правне природе преамбуле Устава из 1946. године (та преамбула није стављена ван снаге ни доношењем Устава из 1958. године), одредба о праву на штрајк коју она садржи, извршила је снажан утицај у француском радничком покрету и друштву уопште⁽⁶⁾. Јер, она је била основ за усвајање члана 4. Закона од 11. фебруара 1950. године, према којем штрајк не повлачи раскид уговора о раду, и представљала је извор проширења права на штрајк и на јавне службе. У том правцу значајну улогу одиграла је пракса Државног савета, као највишег административног суда Француске. Но, с друге стране, у Француској, као и у другим капиталистичким земљама, редовни судови нису показали посебну наклоност према штрајку, што се посебно испољило у утврђивању грађанске одговорности за штету нанету послодавцу поводом индивидуалних уговора о раду учешћем у штрајку⁽⁷⁾.

III

Поред одређених заједничких обележја, право на штрајк има извесне специфичности у француском праву у односу на права других капиталистичких држава⁽⁸⁾. Несумњиво, те специфичности су последица саме класне структуре француског друштва, места и улоге политичких странака радничке класе и њеног синдикалног покрета. Иако је Француска колевка велике буржоаске револуције из 1789. године, промене у класном саставу њеног друштва немају дубину остварену у неким другим капиталистичким државама. Штавише, указује се да је француско друштво остало у знатно већој мери традиционално него што су то данас британско и немачко. Као један од аргумената за ту тврдњу наводи се природа француског капиталистичког предузећа у коме је власт његовог шефа (послодавца) остала и даље, у основи, аутократска. Стога,

(5) Потпуније код: J. Rivero — J. Savatier, *Droit du travail*, Paris, 1956, p. 172. и следеће.

(6) Наравно, овакво дејство наведене одредбе биће не последица промешаног односа снага у француском друштву након II св. рата.

(7) Потпуније: G. Javillies, *Recherche sur les conflits du travail*, thèse, Paris, 1973.

(8) Запажену студију о праву на штрајк у француском праву написао је Latournerie: *Le droit de la grève*, Paris — Sirey, 1972. Иначе, Европска социјална карта од 18. октобра 1961 (члан 31) признаје радницима право прибегавања штрајку.

није нимало чудно што партиципација радника у управљању капиталистичким предузећем није узела више маха у француском друштву. Та партиципација има скромне облике, а савет предузећа претежно саветодавне функције (са могућношћу одлучивања у извесним социјалним питањима). При том, треба запазити да се ни једна значајнија политичка снага у Француској не бори за усвајање саодлучивања немачког или ма ког другог типа⁽⁹⁾. Исто тако, доста је чврст став да модерна економија и самоуправљање радних колектива (у предузећима јавног сектора) тешко могу ићи упоредо. Стога, доста значајан обим национализације, којем је приступила прва социјалистичка влада образована након II светског рата, није био праћен радикалним изменама у начину његовог управљања. Но, ова различита гледишта француског радничког покрета према учешћу радника у управљању капиталистичким предузећем, у односу на гледишта других западноевропских радничких покрета, утицала су на облике радне борбе и посебно на штрајк као њен основни израз. Које су специфичности штрајка у француском друштву?

Пре свега, за разлику од многих других држава, штрајк није у Француској „чињеница која се толерише“, него право признато Уставом из 1946. године. Иако се његова природа као право различито схвата⁽¹⁰⁾, оно ужива правну заштиту. Истина, тај обим заштите је ужи од заштите права на синдикално ангажовање, јер не обухвата кривичноправну заштиту (у Француској правној теорији указује се с правом да је готово немогуће повући прецизну разлику између синдикалних слобода уопште и права на штрајк као једног од израза тих слобода). С обзиром да је Уставом признато, законом је утврђено да остваривање права на штрајк не повлачи раскид уговора о раду и да не може бити праћено отказом или пријемом нових радника на радна места штрајкача (сем у случају недозвољених штрајкова). Сем тога, права на штрајк као индивидуалног и колективног права не може се одрећи. Свака одредба у колективном уговору о раду о апсолутној забрани штрајка за време важења уговора (тзв. апсолутна обавеза социјалног мира) или индивидуална изјава о одрицању права на штрајк при закључивању појединачног уговора о раду је ништава, јер је супротна уставном признању права на штрајк⁽¹¹⁾. У праву других држава, с обзиром на чињеницу да је штрајк уређен претежно судским одлукама (наравно, и у Француској претежан део норми о штрајку и *lock-out*-у је судског порекла), колективним уговором о раду може се утврдити апсолутна обавеза мира за време његовог важења.

Секундаран карактер правила из колективног уговора о раду у материји штрајка последица је још једне значајне специфичности француског права у овој области. Наиме, у француском праву штрајк може бити организован од стране самих радника у предузећу, без обзира да ли представљају мањину или већину у односу на раднике који се про-

(9) Француски синдикати су против учешћа радника у управљању капиталистичким предузећем, јер сматрају да приватна својина искључује сваку могућност ефективног одау-

(10) G. H. Camerlynck и G. Lyon — Saen, *op. cit.*, стр. 965. и сл. га сматрају индивидуалним правом радника, а J. Rivoire и J. Savatier *op. cit.*, стр. 181) указују да није могуће у праву на штрајк видети индивидуално право својствености личности из два разлога: штрајк је колективна појава и штрајк једног је бесмислен.

(11) Grumbach (*Droit ouvrier*, 1980, n° 1) подвлачи да је право на штрајк „право позва на штрајк“. јер победоносни штрајк не даје места делатности суда.

тиве штрајку. Учесће синдиката није неопходно као што је то случај у немачком и већини права буржоаских држава⁽¹²⁾. Отуд, француски синдикати не могу сносити одговорност ни за извршење извесних обавеза које преузму колективним уговором о раду, уколико је до неизвршења дошло самосталним вршењем права на штрајк од стране самих радника. Наиме, француско право (фрагментарна законска решења и општа правна правила судског порекла) не тражи претходно обавештавање послодавца о намери да се ступи у штрајк (као што то чини америчко право након доношења *Taft-Hartley* Закона), одређени рок од подношења захтева до ступања у штрајк, одлучивање референдумом о покретању штрајка (посебно у предузећима јавног сектора, као што је то случај у британском праву), као што не поставља ни неке друге услове познате правима других држава. Ако одређени синдикат прихвати неки од тих услова колективним уговором о раду, он једино гарантује да ће се сам придржавати тих услова и да неће помагати радницима да организују штрајк мимо тих услова. Овакав став француског права нужна је последица права на штрајк као општег субјективног права и слободе радника (које може бити ограничено или искључено под условима утврђеним законом). У том погледу, посебно је интересантна институција референдума ради доношења одлуке о ступању у штрајк, коју су били прихватили синдикати. Наиме, и кад се већина радника изјасни против штрајка, мањина има право да му приступи. Уколико од те мањине зависи рад целокупног предузећа, ти штрајкови (тзв. штрајкови-тромбозе) могу бити врло ефикасни. Но, с друге стране, они не морају бити усмерени увек на остваривање аутентичних интереса владајуће класе⁽¹³⁾.

С обзиром на чињеницу да синдикат није неопходни организатор штрајка, у француском праву је допуштен тзв. дивљи штрајк или, прецизније, то разграничење између дозвољеног и „дивљег штрајка“ (штрајка који није организован од стране синдиката) нема у француском праву никаквог значаја⁽¹⁴⁾. Обрнуто, права других капиталистичких држава га забрањују. Но, француско право признаје још једну врсту штрајка, коју не признају права других држава. Наиме, у француском друштву, као и у другим капиталистичким друштвима, јавља се више врста штрајкова: штрајкови изненађења, застоји, делимични штрајкови, кружни штрајкови, штрајкови националног протеста, штрајкови солидарности, политички штрајкови, штрајкови организовани или неорганизовани од синдиката, штрајкови уз окупацију фабрике. Већину тих штрајкова признаје француско право допуштеним или их одбацује као нерегуларне под истим или сличним условима као и права других капиталистичких држава. Основни услов за признање јесте да су ти штрајкови усмерени на остварење професионалних захтева и да нису праћени употребом недозвољених средстава, посебно према нештрајкачима. Стога, ни француско право не признаје политички штрајк или штрајк који није усмерен на остварење претежно професионалних захтева (ти захтеви могу се односити не

(12) О праву на штрајк и *lock-out*-у у праву СРН у мом раду под истим насловом: „Анали Правног факултета у Београду“, бр. 1—4/1983, стр. 36—48.

(13) У савременом француском друштву грађанска опозиција тежи да дестабилизује социјалистичку владу подстицањем, између осталог, и таласа штрајкова. На тај начин, грађанска опозиција покушава да створи уверење да је једино она способна да управља француским друштвом.

(14) G. H. Camerlynck — G. Lyon — Caen, указују да је штрајк у француском праву индивидуално право, а не привилегија синдиката, *op. cit.*, p. 971.

само на сигурност запослења, повећања надница и других допунских давања, боље услове рада, већ и на протест због отпуштања одређених синдикалних функционера и на националном нивоу). Но, француско право признаје (пored тзв. дивљег штрајка), за разлику од других права капиталистичких држава, и штрајк са окупацијом места рада. Окупација места рада јавља се у два облика — као метод борбе против послодавца, тј. посебно поштрен штрајк и као реакција радника на напуштање предузећа (због претње затварања односно судског поступка ликвидације) ради тражења индустријског решења кризе посла⁽¹⁵⁾. У овом другом облику, окупација није поступак борбе у радном сукобу, већ облик учешћа радника у спасавању предузећа и запослења. Обрнуто, ако се окупацији приступа ради вршења притиска на послодавца да испуни захтеве радника, постоји штрајк са окупацијом фабрике (*grève sur le tas*). Признајући ову врсту штрајка легитимном, француска судска пракса поставља одређене услове. Први услов тиче се обавезе напуштања фабрике сваке вечери, по истеку радног времена⁽¹⁶⁾. Други услов односи се на обавезу чувања имовине послодавца, односно спречавања њеног уништавања и пропадања за време окупације фабрике. Уколико ови услови нису испуњени, посебно ако окупација није ограничена на време рада (тј. радно време радника), такав штрајк није допуштен и повлачи негативне последице⁽¹⁷⁾. Посебно интересантно питање, које се јавља у вези са овом врстом штрајка, јесте проблем удаљења радника из фабрике против њихове воље. Истина, ако је окупација фабрике ограничена на време рада, ретко ће који послодавац тражити принудно удаљење радника, а тај захтев ће још ређе бити прихваћен. Но, ако окупација није ограничена на време рада, послодавци траже изгон радника или непосредно од јавне власти (полиције) или од суда. Када прими овакав захтев од стране послодавца, суд брижљиво разматра све могућности пре доношења наредбе о изгону радника. Запажене су четири тенденције у поступању судова у оваквим ситуацијама⁽¹⁸⁾. Само једна од њих је класична, тј. издавање наредбе за изгон радника због повреде слободе рада нештрајкача. Но, издавање ове извршне наредбе не значи са апсолутном извесношћу и њено спровођење. Наиме, административна власт има обавезу да процени услове овог извршења и право да одбије сарадњу јавне власти, ако оцени да постоји опасност за поредак и сигурност. Стога, у последње време јавила се тенденција власника окупираних предузећа да поврате своју „робу и материјал“ користећи предузећа „надзора и обезбеђења“⁽¹⁹⁾.

IV

Особеност француског права јесте и у томе што не признаје, у начелу, *lock-out* (овај израз се ретко помиње у пракси) као право посло-

(15) G. H. Camerlynck — G. Lyon — Caen, *op. cit.*, p. 986. и следеће; J. M. Verdier, *Droit du travail*, Paris, 1978, p. 181. и следеће.

(16) У том смислу су одлуке социјалног већа Касационог суда од 29. маја 1953; 20. јануара 1956. и 16. децембра 1968. год.

(17) Учешће у таквом штрајку сматра се тежом повредом уговора о раду, што оправдава отказ. У том смислу су одлуке Социјалног већа Касационог суда из 1956, 1971, 1978. и 1979. год.

(18) Потпуније о тим тенденцијама код G. H. Camerlynck — G. Lyon — Caen, *op. cit.*, p. 988. и следеће.

(19) Исто као под 18, стр. 991.

давца. Преамбула Устава га не помиње, а став судске праксе је био, мање или више јасно изражен, да *lock-out* није дозвољен као супротан обавези послодавца, из уговора о раду, да обезбеди раднику право. Но, врло брзо судска пракса је почела да ублажава свој став из првих послератних година. Другим речима, она се приближила решењу, дуго владајућем у Француској, о дозвољености *lock-out*-а. Наиме, када је 1864. године укинута забрана удруживања, сматрало се да је и овај облик борбе послодавца дозвољен⁽²⁰⁾. Након краћег раздобља по доношењу Устава из 1946. године, у коме раздобљу послодавци нису ни могли ефективно приступити *lock-out*-у, овај облик борбе послодавца улази све више у употребу. Како су послодавци економски ојачали, *lock-out* се показао ефикасним у заштити интереса послодавца. Синдикати и радници непосредно обраћали су се суду, после неуспеха штрајка, захтевајући да се *lock-out* огласи недозвољеним и омогући њихов повратак на ранија радна места. Поступајући по тим захтевима, суд је изградио одређене норме о *lock-out*-у. У начелу, *lock-out* није дозвољен (тј. привремено затварање предузећа ради приморавања радника да прихвате одлуке шефа предузећа). Међутим, под одређеним условима послодавац може прибећи *lock-out*-у. То ће бити у случају више силе (таквом се сматра немогућност послодавца да организује производњу због окупације фабрике), приговора неизвршења (у случају тзв. кружног штрајка који има за последицу тоталну дезорганизацију производње) и због неопходности обезбеђења поретка и сигурности (у ситуацијама у којима шеф предузећа има обавезу да осигура минимум поретка и сигурности у предузећу). Како је задатак суда да утврди да ли су ови услови испуњени или нису, очигледно је да их суд може тек *a posteriori* утврђивати. Сем тога, не постоје апсолутно поуздани критеријуми на основу којих би се са сигурношћу утврдило да ли је дозвољен *lock-out*. А од те одлуке суда зависи да ли ће радници — нештрајкачи имати право на изгубљену најамнину и нека друга права. Очигледно је, према томе, да за односе између послодавца и радника примаран значај имају односи економске моћи. Привремена равнотежа између радничких синдиката и послодавца из првих послератних година одавно је нарушена. Моћ мултинационалних компанија премаша снагу синдиката и чини мање значајном правну регулативу штрајка и *lock-out*-а. Јер, и кад се признаје право на штрајк, штрајку се не приступа без изгледа на успех⁽²¹⁾. Пред радничком класом налази се задатак изградње тих услова. А тај задатак она ће тешко остварити ако остане међусобно поцепана, са множином ривалских синдиката и политичких партија. Савремена Француска представља значајан чинилац у тим настојањима, јер је поприште на којем капитал свих боја брани своје позиције против покушаја социјалистичке владе да помери казаљке на сату историје.

(20) Потпуније: J. Rivero — J. Savatier, *op. cit.*, p. 170. и следеће.

(21) J. Rivero — J. Savatier указују да нема права на штрајк за економски слабе, *op. cit.*, p. 181.

dr Budimir Košutić,
professor of the Faculty of Law in Belgrade

THE RIGHT TO STRIKE AND LOCK-OUT IN FRENCH LAW

Summary

The author elaborates in his study the particularities of the right to strike and to lock-out in French law. He points at their historical development, as well as at their contemporary legal regime. The author stresses that after the enactment of the 1946 Constitution the right to strike has been recognized in France as an individual and collective right of workers, and not »as a simple fact which should be tolerated«. In addition to the above, the author of the present article deals with the originality of the French solution according to which the workers themselves may take part in a strike without the participation of the trade-union. In such a way the notion of »unauthorized strike« becomes superfluous in French law. Along the same lines the French law permits a strike with the occupation of the factory premises, which is not the case with the laws of other countries. However, if such occupation is performed also out of the work hours, such a strike is not permitted so that particularly difficult becomes the question of removing the workers from the premises of the factory. Namely, at the request of the owner (i.e. employer) the court may issue an order for chasing the workers out of the factory premises, although in practice French courts are rather cautious and not unified in implementing this measure. Moreover, there exist four tendencies in the relevant judicial practice. In addition to that, if the court issues such an order of final degree, the administrative authorities are under a duty to evaluate the conditions of relevant execution, and they are entitled also to deny the cooperation of public authority if they assess that there exists danger for the public order and security.

The author also elaborates the question of lock-out which has its specificities in French law, which is particularly true in cases of lock-out being permitted under law.

At the end of the article the author points at the fact that efficient use of the right to strike in the class struggle depends also on the economic power of the working class and on the force of its trade-union and political organizing in general. According to the author, the emergence of the multinational companies considerably narrows down the conditions for initiating successful strikes. The working class therefore should find new ways of its struggle.

dr Budimir Košutić,
professeur à la Faculté de droit à Belgrade

DROIT A LA GREVE ET AU LOCK OUT DANS LE DROIT FRANÇAIS

Résumé

Dans son ouvrage l'auteur examine la spécificité du droit à la grève et au lock out dans le droit français. Il attire l'attention sur leur développement historique et sur le régime juridique contemporain. Il souligne qu'après la Constitution promulguée en 1946, on a reconnu en France le droit à la grève en tant que droit individuel et collectif des travailleurs et non »comme un simple fait qui est toléré.« En outre l'auteur montre l'originalité de la solution française selon laquelle les ouvriers seuls peuvent engager une grève sans la participation des syndicats. C'est ainsi que dans le droit français la notion de »grève sauvage« devient superflue. De même, le droit français admet la grève avec occupation de l'usine ce qui n'est pas le cas dans les droits d'autres états. Mais si cette occupation se poursuit hors des heures de travail, une telle grève n'est pas autorisée et la question la plus grave c'est celle d'éloigner les ouvriers de l'usine. A la demande du patron, le tribunal peut donner l'ordre d'expulser les ouvriers de l'usine, mais au moment de prononcer ces mesures, les tribunaux se montrent très prudents et ne sont pas unitaires. Il existe même quatre tendances présentes dans le comportement des tribunaux. En outre, même si le tribunal apporte l'ordre executif d'expulsion, le pouvoir administratif a le devoir d'évaluer les conditions de cette execution et a le droit de refuser la collaboration du pouvoir public s'il estime que l'ordre et la sécurité sont mis en péril. L'ouvrage consacre une certaine attention aux spécificités du lock-out dans le droit français, surtout dans les cas où le lock-out est estimé permis.

Pour terminer, l'auteur montre que l'utilisation efficace de la grève dans la lutte de classe dépend du pouvoir économique de la classe ouvrière et de la force de son organisation syndicale et politique en général. Selon l'auteur avec la parution des compagnies multinationales, les conditions pour le déclenchement de grèves réussies, sont devenues plus restreintes, ce qui demande de rechercher les nouvelles voies dans la lutte de la classe ouvrière.